

(3 hours)

100 marks

- Note: 1) All questions are **compulsory**
2) **Figures** to the **right** indicate full **marks**

Q.1) (A) Fill in the Blanks with the suitable options (**Any 10**) **10**

1. _____ is the father of scientific management.
(Henri Fayol, Peter Drucker, Robert Katz, F.W. Taylor)
2. _____ skills refers to the interpersonal skills.
(Human, Technical, Conceptual, Design)
3. Taylor introduced _____ to fix performance standards.
(Time studies, Motion Studies, Fatigue studies, Management Studies)
4. _____ techniques are based on opinions of individuals or groups.
(Qualitative, Quantitative, Time Series, Life cycle Analysis)
5. A _____ is a single use plan.
(Budget, Schedules, Projects, Programmes)
6. _____ is a grouping of jobs, processes and resources into logical units to perform organisational task.
(Departmentation, Delegation, Matrix, Span of Control)
7. A _____ organisation share a common purpose.
(Formal, Informal, Functional, SBU)
8. _____ manages it's multi-product business.
(SBU, Committees, Span of Control, Virtual)
9. The _____ organisation manages two or more co-existing structures.
(Functional, Line and Staff, Matrix, Line)
10. In _____ method performance appraisal is conducted by various parties
(Confidential report, Role Analysis, Check list, 360 Degree Appraisal)
11. _____ gives details relating to the candidates who are supposed to do the job.
(Job analysis, Job description, Job specification, Job evaluation).
12. _____ refers to introduction of a person to the job and to the organisation.
(Induction training, Refresher training, Job rotation, Simulation)

Q.1 (B) State whether the following sentences are True or False (Any 10)

10

1. The process of management is continuous in nature.
2. Professor Robert L. Katz has popularised the theory of system approach.
3. In management, output may vary, input being the same.
4. The top level management spend more time on directing.
5. Planning process involves analysis of only external environment.
6. Under MBO superior alone decides and formulate goals.
7. Informal organisation do not meet social satisfaction.
8. Span of control facilitates quick decisions and actions.
9. Delegation is advantageous to superior alone.
10. Job rotation is one of the on the job methods of training.
11. Training can be used as an effective tool of planning and control.
12. Mentoring is always done by a junior internal person.

Q.2 Answer **any two** of the following

15

- a. What are the functions of management?
- b. Explain the system approach to management.
- c. Describe the elements of scientific management.

Q.3 Answer **any two** of the following

15

- a. What is planning? Bring out the constraints of planning.
- b. What are the essentials of a good plan?
- c. Elucidate the various steps involved in decision making process?

Q.4 Answer **any two** of the following

15

- a. What is Departmentation? Explain any five bases of Departmentation.
- b. What is Matrix Organisation? Explain its features.
- c. Explain the role of committees in the organisation.

Q.5 Answer **any two** of the following

15

- Explain the need and importance of staffing in the organisation.
- Illustrate the various steps involved in selection process.
- Define performance Appraisal. Explain its purpose.

Q.6 Write Short Notes: (**Any 4**)

20

- Levels of Management.
- Contingency Approach
- MBO Process
- Principles of Organising
- features of Virtual Organisation
- Importance of training

मराठी रूपांतर

वेळ: 3 तास

गुण: 100

सूचना:

1. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2. उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3. मूळ इंग्रजी प्रश्न ग्राह्य मानावेत.

प्रश्न 1. (अ) योग्य पर्याय निवडून खालील विधाने पुन्हा लिहा. (कोणतेही दहा) (10)

१. _____ हा वैज्ञानिक व्यवस्थापनाचा जनक आहे.
(हेनरी फेयोल, पीटर ड्रकर, रॉबर्ट काट्झ, एफ. डब्लू. टेलर)
२. _____ कौशल्य म्हणजे आंतरवैयक्तिक कौशल्य होय.
(मानवी, तांत्रिक, संकल्पनात्मक, रचनात्मक)
३. कामगिरीचे निकष निश्चित करण्यासाठी टेलरने _____ ची ओळख करून दिली.
(समय अभ्यास, गती अभ्यास, थकवा अभ्यास, व्यवस्थापन अभ्यास)
४. _____ तंत्र हे व्यक्ती अथवा समूहाच्या मतावर आधारलेले असते.
(गुणात्मक, संख्यात्मक, समय क्रम, आयु चक्र विश्लेषण)
५. _____ हे एकावेळी वापराचे नियोजन आहे.
(अंदाजपत्रक, वेळापत्रक, प्रकल्प, कार्यक्रम)
६. _____ म्हणजे संघटनेची कार्ये पार पाडण्यासाठी कामे, प्रक्रिया आणि साधनसंपत्ती यांचे तर्क आधारित गटात समुहिकरण करणे होय.
(विभागीकरण, अधिकार प्रदान, मॅट्रिक्स, नियंत्रण कक्षा)
७. एक _____ संस्था समान हेतू सामायिक करते.
(औपचारिक, अनौपचारिक, कार्यात्मक, एस. बी. यु.)
८. _____ त्याचा बहु-उत्पादन व्यवसाय व्यवस्थापित करते.
(एस. बी. यु., समिती, नियंत्रण कक्षा, आभासी)
९. _____ संघटन दोन किंवा अधिक सह-विद्यमान रचना व्यवस्थापित करते.
(कार्यात्मक, रेखीय आणि कर्मचारी, मॅट्रिक्स, रेखीय)
१०. _____ मूल्यांकन पद्धतीमध्ये कामगिरीचे मूल्यांकन विविध पक्षांकडून केले जाते.
(गुप्त अहवाल, भूमिका विश्लेषण, तपासणी यादी, 360 अंश मूल्यमापन)
११. _____ च्या माध्यमातून ज्या उमेदवाराला नोकरी करावयाची आहे त्या संभाव्य उमेदवाराचे आवश्यक तपशील प्राप्त होते.
(कार्य विश्लेषण, कार्य वर्णन, कार्य तपशील, कार्य मूल्यमापन)
१२. _____ म्हणजे एखाद्या व्यक्तीची नोकरी आणि संस्थेसोबत ओळख करून देणे होय.
(प्रेरण प्रशिक्षण, उजळणी प्रशिक्षण, कार्य परिभ्रमण, नक्कल)

प्रश्न 1. (ब) खालील विधाने चूक की बरोबर ते लिहा. (कोणतेही दहा) (10)

१. व्यवस्थापनाची प्रक्रिया सातत्यपूर्ण स्वरूपाची असते.
२. प्रोफेसर रॉबर्ट एल. काट्झ यांनी प्रणाली यंत्रणा सिद्धांत लोकप्रिय केला.
३. व्यवस्थापनात साधन सामग्री एकसारखीच वापरली तरी निकाल भिन्न राहू शकते.
४. वरिष्ठस्तर व्यवस्थापन त्याचा सर्वाधिक वेळ निर्देशनावर खर्च करतात.
५. नियोजन प्रक्रियेमध्ये केवळ बहिर्गत पर्यावरणाचे विश्लेषण समाविष्ट असते.
६. एमबीओ अंतर्गत वरिष्ठ एकटेच निर्णय घेतात आणि लक्ष्य निर्धारित करतात.
७. अनौपचारिक संघटनेतून सामाजिक समाधानाची पूर्तता होत नाही.
८. नियंत्रण कक्षेमुळे जलद निर्णय आणि कृती करता येतात.
९. अधिकार प्रदान केवळ वरिष्ठांनाच फायदेशीर असते.
१०. कार्य परिभ्रमण हा कार्यस्थळावरील प्रशिक्षणाचा एक प्रकार आहे.
११. प्रशिक्षण हे नियोजन आणि नियंत्रणाचे प्रभावी साधन म्हणून वापरले जाऊ शकते.
१२. मेन्टॉरिंग / मार्गदर्शन हे नेहमीच अंतर्गत कनिष्ठ व्यक्तीद्वारे केले जाते.

प्र. २ खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (15)

- अ. व्यवस्थापनाची कार्ये कोणती?
- ब. व्यवस्थापनातील यंत्रणा दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- क. वैज्ञानिक व्यवस्थापनातील घटक वर्णन करा.

प्र. ३ खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (15)

- अ. नियोजन म्हणजे काय? नियोजनातील मर्यादा लिहा.
- ब. चांगल्या नियोजनाच्या आवश्यक बाबी कोणत्या?
- क. निर्णय घेण्याच्या प्रक्रियेतील समाविष्ट असलेले विविध टप्पे वर्णन करा.

प्र. ४ खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (15)

- अ. विभागीकरण म्हणजे काय? विभागीकरणाचे कोणतेही पाच निकष स्पष्ट करा.
- ब. मॅट्रिक्स संघटन म्हणजे काय? त्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क. संघटनेतील समित्यांची भूमिका स्पष्ट करा.

प्र. ५ खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (15)

- अ. संघटनेतील कर्मचारी नियुक्तीची गरज आणि महत्व स्पष्ट करा.
- ब. निवड प्रक्रियेत समाविष्ट असलेल्या विविध टप्प्यांचे वर्णन करा.
- क. कामगिरी मूल्यमापनाची व्याख्या लिहा. कामगिरी मूल्यमापनाचा हेतू स्पष्ट करा.

प्र. 6 टीप लिहा. (कोणत्याही चार)

(20)

- अ. व्यवस्थापनाचे स्तर
 - ब. व्यवस्थापनातील आकस्मिकता दृष्टीकोन
 - क. एम.बी.ओ. प्रक्रिया
 - ड. संघटन कार्यातील मुलतत्वे
 - इ. आभासी संघटनेची वैशिष्ट्ये
 - फ. प्रशिक्षणाचे महत्त्व
-